

Lausunto

26.01.2024

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Nuoret Kotkat kiittää lausuntopyynnöstä, ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa.

Johdantokappaleen osalta Nuoret Kotkat pitää ratkaisevana tärkeänä, että ohjelmassa edellytetään kuntien ja hyvinvointialueiden välille tiivistä yhteistyötä opiskeluhuollon toimivuuden turvaamiseksi. Opiskeluhuolto, ja lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ylipäänsä, on ala, jossa uusi organisaatoraja kuntien ja hyvinvointialueiden välillä ei saa muodostua käytännön toimien esteeksi. Yhteistyön varmistamiseen on velvoitettava sekä kuntien että alueiden toimijat.

Tavoitteessa 1 linjataan koulujen arkkitehtuurista. Nuoret Kotkat katsoo, että tässä yhteydessä tulisi erityisesti ottaa tarkasteluun ns. avotilakouluja ja niiden hyvinvointivaikutuksia koskevat viimeaikaiset havainnot.

Nuoret Kotkat on tyytyväinen, että ohjelma sisältää tavoitteen jokaisen nuoren pääsystä mieluisaan harrastukseen ja harrastamisen Suomen mallin jatkokehittämiseen. Painotus huomion kiinnittämiseen, mm. etsivän harrastustoiminnan keinoin, niihin nuoriin joilla ei ole yhtään harrastusta, on oikea. Ohjelmassa tulisi kuitenkin tässä kohden nostaa erityisesti esille nuorisojärjestöt harrastustoiminnan toteuttajina ja kuntien kumppaneina - nyt järjestöjen tärkeää roolia ei ole tuotu esille mitenkään. Järjestöjen mainitsematta jättäminen kokonaan antaa tästä toimenpidekohdasta jossakin määrin epätasapainoisen vaikutelman, kun samanaikaisesti on hyvinkin yksityiskohtaisesti haluttu nostaa esiin vaikkapa nuorten teatteritoiminnan rooli yksittäisenä, kannustettavana toimintamuotona.

Samalla ohjelmassa tulisi, osana harrastamisen Suomen mallin kehittämistä, sitoutua ratkaisemaan ne hallinnolliset haasteet, joita Suomen mallin käyttöön otossa on tähän mennessä havaittu, mm. epävarmuus toiminnan toteuttajille maksettavien korvausten riittävydestä, kilpailutusjärjestelyin luodut kynnykset ja epävarmuus toiminnan verokohtelusta.

Nuoret Kotkat kiittää, että tavoitteen 3 yhteydessä on erityisenä riskiryhmänä huomioitu sijoitetut ja huostaanotetut, kadonneet lapset ja nuoret ja velvoitetaan viranomaiset aktiiviseen yhteistyöhön näissä tapauksissa.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Nuoret Kotkat pitää järkevänä valintana, että tavoitteessa 4 sitoudutaan kansallisen mielenterveysstrategian toimeenpanon jatkuon myös osana nuorisopoliitiikan linjauksia. Kyseinen mielenterveysstrategia sisältää tärkeitä ja toteutuessaan vaikuttavia linjauksia sekä mielenterveyden edistämisen että mielenterveysongelmien hoidon osalta.

Nuoret Kotkat näkee tärkeänä, että ohjelmassa tavoitellaan digilaitteiden lisääntyneen käytön aiheuttamien haittojen vähentämistä. Tavoitteen kannalta erittäin ongelmallista on kuitenkin, että ohjelma ei sisällä tämän tavoitteen osalta minkäänlaisia konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Digilaitteiden hallitseva rooli monien lasten ja nuorten elämässä edellyttäisi kuitenkin, että haittojen vähentämiseksi tulisi joko nuorten elämäntapoja ohjaavissa rakenteissa tai esimerkiksi sosiaalisen median alustojen toimintatavoissa tapahtua oleellisia muutoksia. Näin laajojen tavoitteiden ottaminen ohjelmaan ilman toimenpide-ehdotuksia vaarantaa koko ohjelman uskottavuuden politiikan lähtökohtana.

Tavoitteen 5 toimenpiteissä mainitaan useita melko erikoistuneita käytännön nuorisotyön menetelmiä ja toimintamuotoja kuten seikkailukasvatus ja etsivä kulttuurityö. Nuoret Kotkat kehottaa pohtimaan ohjelman jatkovalmistelussa, onko nuorisotyön kehittämisessä tarkoituksenmukaista tukea lasten ja nuorten harrastusten vallitsevaa eriytymiskehitystä (jolla tarkoitamme mm. oman lajin valintaa varhain ja kilpailuhenkisyttä sen sisällä), vai tulisiko erikoistuneiden menetelmien rinnalla kannustaa myös perinteisempään, monilajiseen ja monia erilaisia aktiviteetteja sisältävään lapsi- ja nuorisotyöhön.

Nuoret kotkat pitää kannatettavana tavoitteen 5 mukaista toimenpidettä, joka koskee nuorisotyöntekijöiden ja harrastustoiminnan ohjaajien riittävää osaamista nuoren mielen hyvinvointia tukevan toiminnan järjestämiseen.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Korin johdantokappaleeseen sisältyy hyvin kunnianhimoinen tavoite ilmastonmuutoksen vastaisista toimista ja yhteiskunnan kyvystä sopeutua ilmastonmuutokseen. Nuoret Kotkat kannattaa voimakkaasti molempia tavoitteita. Ohjelma ei kuitenkaan sisällä tavoitteen mittakaavan

edellyttämiä toimenpiteitä. Nuoret Kotkat katsoo, että tässä välitetään nuorille vääränlainen viesti: kuten ohjelmassa todetaan, ilmastonmuutosteema on ollut kuulemisissa nuorille tärkeä, mutta toimia asiassa ei silti tarjota.

Tavoitteen 6 toimenpiteissä mainitaan useita konkreettisia toimenpiteitä nuorten osallisuuden vahvistamiseksi. Nuoret Kotkat näkee tärkeänä, että näiden menetelmien joukossa mainittaisiin myös lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi, joista molemmista on viime vuosina saatu pilottien kautta kokemuksia.

Tavoitteen 7 toimenpiteistä Nuoret Kotkat kiittää Ankkuri-toimintaan sitoutumista sekä VANUPOn toimien sovittamista yhteen nuoriso- ja jengirikollisuuden vastaisen ohjelman toimien kanssa. Jälkimmäiseen liittyen Nuoret Kotkat haluaa täydennyksenä nostaa erityisesti esiin "Toimintamallin rikoksilla oireileville nuorille" (kuvattu mm. OM:n julkaisussa 2019:26) ja katsoo että kyseisen toimintamallin jalkauttamisen tulisi olla tärkeä osa lähivuosien toimenpiteitä nuorisirikollisuuden torjumiseksi.

Tavoitteen 8 toimenpiteiden osalta Nuoret Kotkat katsoo, että erityisesti tässä kohdassa tulisi nuorisojärjestöille osoittaa vahva rooli. Yhteisöllisyyden edistäminen itsessään on luonteva osa nuorisojärjestöjen toimintaa, ja järjestöjen toimintaan osallistumisen kautta nuori saa kokemuksia osallisuudesta ympäröivään maailmaan, omaan elinympäristöön vaikuttamiseen ja vertaisten tukea, monissa järjestöissä myös arjen pärjäämiselle tärkeitä taitoja - kaikki resilienssin tärkeitä osatekijöitä. Nuorisojärjestöjen jättäminen tässä kohden kokonaan mainitsematta jättää käyttämättä merkittävän mahdollisuuden.

Nuoret Kotkat kiittää pyrkimystä vahvistaa nuorten kykyä sosiaalisen median toimintalogiikan ymmärtämiseen.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

-

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

-

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Nuoret Kotkat pitää tärkeänä, että osallisuus ja demokratian vahvistaminen on otettu mukaan tätä tavoitteistoa.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Ohjelmaluonnoksen alussa todetaan, että nyt luonnostellun VANUPOn kautta toteutetaan Orpon hallitusohjelman kirjaus laaja-alaisen toimenpideohjelman laatimisesta "nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi". Nuoret Kotkat

katsoo, että nyt esitetty ohjelmaluonnos ei tätä kirjausta toteuta. Hallitusohjelman kunnianhimoinen tavoite edellyttää todellakin laaja-alaista toimenpideohjelmaa, joka sisältäisi selkeät poikkihallinnolliset vastuut, mitattavat tavoitteet ja riittävän resursoinnin toimenpiteiden toteuttamiseen. VANUPO-luonnos ei nykyisellään täytä näistä vaatimuksista yhtäkään. Nuoret Kotkat näkee kaksi mahdollisuutta varmistaa hallitusohjelmakirjauksen aito toteutumismahdollisuus: joko VANUPO-luonnos tulisi valmistella kokonaan uudelleen poikkihallinnollisena prosessina, tai tulisi todeta että VANUPO:n sisältö kavennetaan koskemaan pelkästään nuorisopolitiikkaa ja -työtä niiden suppeassa mielessä, samalla kun hallitus aloittaisi erillisen toimenpideohjelman valmistelun hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiseksi.

Muina yleisinä huomioina ohjelmaluonnokseen Nuoret Kotkat katsoo, että ohjelmaluonnoksessa tulisi nykyistä kattavammin huomioida nuorisotyön eri toimijat. Kunnallisen nuorisotyön sisältö on ohjelmassa kuvattu hyvin, kun taas esimerkiksi nuorisojärjestöt ja niiden riittävä resursointi on jätetty hyvin vähälle huomiolle. Hallitusohjelman mukaisesti nuorisojärjestöjen avustukset vähenevät, mikä on ristiriidassa sen kanssa, että monissa tapauksissa järjestöt pystyvät toteuttamaan koko yhteiskunnan kannalta tärkeitä tavoitteita hyvin kustannustehokkaasti muihin sektoreihin verrattuna (vrt. mm. Kansalaisareenan julkaisu 2023, Vapaaehtoistoiminnan rahallinen arvo Suomessa). VANUPOssa tulisikin sitoutua nuorisojärjestöjen toimintakyvyn tukemiseen.

Hytti Antti

nuorten Kotkien Keskusliitto - Unga Örnars Centralförbund NKK ry